

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Koningschap is meer dan democratische legitimatie

door *Theo Boer*

De auteur is universitair docent ethiek aan de Protestantse Theologische Universiteit (PThU) te Groningen.

Als op 30 april 2013 Koningin Beatrix afstand doet van de troon is er niemand die zich serieus afvraagt wie haar opvolger zal zijn. Sinds 1967 weten drie generaties Nederlanders niet beter dan dat Willem-Alexander straks onze koning zal zijn.

Maar waarom zou zo'n blonde, stevig aanzeggete man die niet intelligenter is dan veel van zijn leeftijdsgenoten, de komende dertig jaar ons staatshoofd zijn? Van welke partij is hij eigenlijk? Welke debatten heeft hij gewonnen? En waarom zou die Argentijnse vrouw die toch al is gezegend met schoonheid en succes, zich ook nog koningin mogen noemen?

Natuurlijk kun je zeggen: hoezo voorrecht? Vlak de zwaarte van het koningschap niet uit. Het is meer een plicht dan een gunst. Al die werkuren, het eindeloze glimlachen, het in de spotlights staan en je moeten verantwoorden, decennialang. Zeker, zwaar dus, maar desondanks zouden heel wat intelligente Nederlanders met zware plichten maar wat graag met de Koninklijke Familie willen ruilen. Mantelzorgers die twintig jaar lang dag en nacht voor hun partner met een chronische ziekte zorgen, kunnen het koningschap vast ook nog wel aan, net als zelfstandige onderne-

mers die hun vrije zondag nodig hebben om de administratie op orde te krijgen en gezinnen die elke cent moeten omdraaien. Koning zijn, heus, het is ook een voorrecht.

Waarom dus die erfopvolging? Aan het oppervlakkigste antwoord ga ik hier voorbij: dat mensen in sprookjes willen geloven. De monarchie staat inderdaad garant voor fabuleuze bruiloften, dramatische uitvaarten, glitter en glamour met koetsen en rode lopers, maar de monarchie gaat ook over macht, recht en nationale identiteit. Dat soort loodzware zaken aan Assepoester of Repelsteeltje toevertrouwen geeft geen pas, sterker nog: het is dom en riskant. Weg ermee, kiezen dat staatshoofd.

* * *

Tenzij? Tenzij de monarch staat voor meer. Voor iets wat niet *van*, maar *voor* ons uitgaat. Bij godsdienstige mensen hoef je voor zo'n besef niet zo heel diep te graven. Zij weten dat hun leven een geschenk is, zij treffen zichzelf erin aan en proberen hun Schepster ervoor te danken. Zij zijn groot geworden met de verhalen dat er iemand is die ze heeft gewild, die voor ze zorgt en ze ter verantwoording roept. Over God stem je niet, althans niet de God met een hoofdletter. Nee, je vertrouwt je aan Hem toe.

Van daaruit is voor veel gelovige mensen de monarchie nét iets beter te begrijpen. In het traditionele 'God, Nederland en Oranje' zat Nederland als het ware ingeklemd tussen God en een aardse, rechtvaardige en bemin-

nenswaardige afschaduwing van God. Feilbaar, dat wel; reden waarom de koning bekritiseerd en gecorrigeerd moet kunnen worden. Gelovige mensen hebben echter altijd al geweten dat het begrip ‘macht’ zijn legitimatie niet vindt in de wil van de helft plus één, maar in de liefde en het recht die voor hen uitgaan.

Van dat primaat van liefde en recht, van het ‘gegeven leven’, is de erfopvolging nog altijd een symbool. Zij staat in een weldadige spanningsverhouding tot de postmoderne opvatting dat mensen hun eigen bestaan organiseren. Die eigen organisatie (de democratie) is, hoe noodzakelijk ook, niet meer dan instrumenteel. Liefde en recht vormen de echte, achterliggende legitimatie van macht.

Toch zal ik maar eerlijk zijn dat ik blij ben dat als de koning ooit rare dingen doet, we hem alsnog kunnen afzetten. Je moet er niet aan denken dat je, als er echt een spilzieke, regenteske, luie of domme monarch op de troon zou zetelen, je niet van hem af zou kunnen. Langs democratische weg kunnen we alsnog tot ingrijpen besluiten.

Maar betekent dat dan niet dat de Nederlandse monarch zijn uiteindelijke legitimatie alsnog in de wil van het volk vindt? Ik denk van niet. Het feit dat de *beslissingsbevoegdheid* over een soeverein van een land uiteindelijk is gelegd in de handen van de bevolking, betekent niet dat de soevereiniteit zijn *legitimiteit* ontleent aan de wil van het volk. Dat Frodo de ring draagt, legt hem een bijzondere

verantwoordelijkheid op de schouders, maar betekent allerm minst dat de macht aan hem ontspringt. Macht is, in theologische termen, iets heiligs, iets verhevens. Hoewel de macht aan mensen en volken in handen is gelegd, is het tegelijk iets wezensvreemds, iets wat met egards behandeld moet worden.

* * *

In Nederland wordt het staatshoofd niet gekroond. Hoewel zij plaatsvindt in een kerk, is de inhuldiging een seculiere plechtigheid. Toch verwachten veel mensen, gelovig én seculier, dat

er bij de inhuldiging van Willem-Alexander straks iets bijzonders gebeurt, vergelijkbaar misschien met het bekleden van een ambt in de kerk. Ook daar staat het ambt symbool voor iets hogers: voor een waardigheid die op ons neerdaalt in plaats van van ons uitgaat.

De vraag of de postmoderne, seculiere samenleving de monarchie nog lang zal dragen, is hiermee gelukkig nog niet beantwoord. Godsdienstigheid is geen absolute vereiste voor het besef dat macht een dimensie heeft die mensen transcendeert. De postmoderne filosoof Luc Ferry heeft een vergelijkbaar besef beschreven in niet-godsdienstige termen. Ook in de eenentwintigste eeuw kan het weldadig zijn om over een symbool te beschikken dat weerwerk biedt aan een doorgeslagen en ongegrond maakbaarheidsdenken. Daarbij zal het zeker helpen als de nieuwe monarch bij de concrete uitoefening van zijn ambt ook inderdaad het besef van gedragen-zijn zal kunnen belichamen.

Monarch biedt weerwerk aan maakbaar- heidsdenken